

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF
O. NORDSTEDT.

N:r 5.

d. 1 nov. 1881.

Najas flexilis (Willd.) Rostk. & Schmidt

och dess förekomst i Sverige.

Af N. HJALMAR NILSSON.

Det är rätt egendomligt, att fastän *Najas flexilis* är en af de sällsyntaste växter, som någonsin funnits inom vårt florumråde, den dock allt sedan sitt första uppträdande här så föga uppmärksammats af våra botanister. Visserligen helsades dess upptäckt med öfverraskning och glädje (Öfvers. af Vet. Akad. förhandl. 1849, d. 14 Nov.), men dertill tyckas också, med undantag af de vanliga diagnoserna i flororna, alla meddelanden om densamma i vår litteratur inskränka sig. Jemförelsevis få gånger torde den också hafva blifvit insamlad, och man tyckes till och med knappast hafva bemärkt, att sedan några år tillbaka dess fortfarande bestånd på svensk botten varit strängt i fråga satt.

En utförligare redogörelse för denna arts intressanta geografiska utbredning samt förekomstsätt och kännetecken för öfrigt kunde således när som helst hafva varit på sin plats. Om jag nu går att lemna en dylik, har detta emellertid sin särskilda orsak deri, att jag på samma gång ser mig i tillfälle att gifva ett nytt uppslag till dess historia i vårt land och dessutom på grund af egna iakttagelser, bestyrkta genom från andra håll inkomna meddelanden och material, kan åt dess diagnostik och

begränsning gifva en form, som mera än den hittills hos oss vanliga motsvarar de i naturen gifna förhållandena.

Najas flexilis är en af de ganska talrika, mest subarktiska och sötvattensväxter, som äro gemensamma för flororna på ömse sidor om Atlantiska hafvet. Men då den i Amerika förekommer "allmänt i dammar och svaga strömmar" öfver större delen af Förenta Staterna, Canada, Mexico, Kalifornien o. s. v., är den deremot i Europa så ytterst sparsam, att man ännu på 1820-talet ej kände mera än tvänne lokaler för densamma, nämligen Binowersjön i Pommern och den på kort afstånd derifrån belägna Paarsteinersjön i Brandenburg. Af de fynd, som sedermera gjorts, vill det emellertid synas, som om dess utbredning äfven här i sjelfva verket vore något större, ehuru naturligtvis dess ringa storlek och växtsätt — helt och hållet under vattnet, ofta på flere meters djup — lätt förklara dess förbiseende. Också har dess upptäckande i de flesta fall berott på en slump och skett under sökande efter helt andra saker. Så uppdök den helt plötsligt 1849 i Upland i den lilla sjön Hederviken invid Braheberg i Närtuna socken (Öfvers. af Vetensk. Akad. förhandl. anf. st. och Bot. Not. 1850, pag. 227), och påföljande år uppdagades den lika oväntadt i Irland i Lough Creg-duff nära Roundstone i Connemara af prof. DAN. OLIVER d. y. (The bot. gazette, 1850, N:o 22). Der-efter återfinna vi den först 1875 i Scotland, i den lilla Loch of Clunie på östra kusten i Perthshire, upptäckt af ROBB och STURROCK (Journ. of Bot. 1875, pag. 297 och 1876, pag. 51) och slutligen 1877 på ännu en lokal i Irland, Lough Caragh i Kerry, sydvestligaste hörnet af ön (A. G. MORE i Journ. of Bot. 1877, pag. 350). Härtill inskränkte sig emellertid till innevarande år vår känne-dom om dess utbredning, ehuru man med temligen stor visshet kunde förutsätta, att en noggrannare undersökning åtminstone i de ofvan nämnda länderna torde komma att

framvisa vida flere lokaler *). Anmärkningsvärdt är nämligen, att arten på alla dessa växtställen tyckes förekomma i största mängd och således näppeligen för närvarande kan anses vara stadd i utdöende — så framt förstås ej yttre tillfälliga orsaker tillkomma.

Så har emellertid, beklagligt nog, förhållandet varit i Sverige, der vi, alltsedan Hederviken 1879 började torrläggas, varit i fara att se denna prydnad för vår flora försvinna. Men liksom *Trapa natans* för ett tiotal af år sedan helt oförmodadt visade sig ännu vara bosatt inom våra gränser, så har jag också nu den tillfredsställelsen att kunna konstatera, att, äfven om *Najas flexilis* ej mera skulle stå att återfinna på sin första, klassisk vordna lokal, den dock ännu med öfversvinnelig lifskraft fortfar att vegetera på svensk jord, och det der man minst af allt kunnat vänta det — i den välkända, alltsedan LINNÉS dagar af botanister och zoologer så flitigt besökta Ringsjön, midt i en af det folkrika Skånes bördigaste trakter.

Att här ännu kunde finnas sådana saker att framdraga i ljuset, hade aldrig fallit mig in, allra minst som jag redan i tre somrar, flitigt botaniserande, uppehållit mig i samma trakt, der fyndet nu gjordes. Någon dag i medlet af sist förflutna Juli månad kom jag emellertid händelsevis att passera en på grund af det då rådande låga vattenståndet torrlagd, några famnar bred sträcka utmed Vestra Ringsjön mellan Råröd och Stöd haf, der min uppmärksamhet genast fästes vid en mängd knappt tumshöga små svartbruna tufvor, som förekommo här och der i pussarne. En flyktig granskning med loupén var nog för att öfvertyga mig, att det måste vara någon *Najas* jag påträffat, ehuru det på de ännu föga utveckl-

*) Enligt genom Dr. O. NORDSTEDT mig till handa komna meddelanden från Mr A. BENNETT i Croydon är den verkliga numera i Scotland och Perthshire bekant från ännu tre småsjöar: Marlee-, Fingash- och White-Loch, af hvilka åtm. den först nämnda erhåller sitt vatten från Cluny Loch.

lade exemplaren föll sig ganska svårt att med den tillgängliga literaturen säkert bestämma arten. Största chancen voro visserligen för *N. flexilis*, men då HARTMANS beskrifning i Handb. ed. XI, p. 404, den fullständigaste jag för öfrigt hade att tillgå, upptog sådana kännetecken som "bladen 5—6 i krans, ... trådsmla, spetsade, ... nervlösa ... Stjelken $\frac{1}{2}$ —1 fot eller högre, trådfin, uppstigande" o. s. v., men mina exemplar hade bladen till största delen motsatta eller högst 3—4 i krans, visserligen smala jemnbreda, men dock ganska tvärt tillspetsade och tydligt 1-nerviga, sittande på mycket korta, grofva och tätt tufvade grenar, må man ej förundra sig, om jag en tid bortåt drog denna bestämning i tvifvelsmål. Snart kom jag dock till den slutsatsen, att den måste vara riktig, ehuru den i fråga varande formen af lokala förhållanden erhållit ett ovanligare utseende, men att HARTMANS beskrifning, såsom utan tvifvel uppgjord efter torkade exemplar, beträffande bladen var något oegentlig. Längre fann jag emellertid ej annat än denna samma form på högst 1 à 2 fots djup utmed stränderna, hvilket återigen var egnadt att ingifva de största farhågor för artens framtida öde, då f. n. som bekant en sänkning på 5 à 6 fot af Ringsjöns yta pågår.

Med ledning af upplysningar, som välvilligt meddelades mig af prof. TH. FRIES i Upsala angående förekomstsättet i Hederviken, fortsattes dock något senare dragningarne på större djup — och denna gång med öfverraskande godt resultat. Det visade sig nämligen då, att rundt om hela vestra sjön, på några båt längders afstånd från hvasskanten befinner sig ett bälte af 2—5 à 6 meters djup, som, der botten ej är allt för stenbunden, nästan utslutande upptages af *Najas flexilis*, hvilken här blir vida högre och spensligare, med sina utspärrade, glesa grenar bildande en nära nog oafbruten, brungrön matta. Inblandade i större eller mindre mängd äro *Callitriche autumnalis*, och en *Chara (opaca eller flexilis)*, hvilket allt liksom djupet väl öfverensstämmer med de underrättelser,

som föreligga från andra växtställen. STURROCK (anf. st. och Scottish Naturalist 1876, Jan.) anser till och med, att ett djup af minst 5 fot skulle vara oundgängligen nödvändigt för artens existens, hvilket dock vederlägges såväl af ofvan anförda förhållanden vid Ringsjön, som af dess förekomst i Creg-duff i Irland (MORE anf. st.), der den uppgifves endast finnas på 2 à 3 fots vatten. I alla fall synes emellertid djupare sjöar med slamfylld botten vara dess egentliga växtplats och *Callitriche autumnalis* eller någon *Characé* dess ständiga följeslagare. Att den finnes äfven i den större Östra Ringsjön, vet jag; och enär båda sjöarne ända till senaste tider varit sammanhängande och dessutom, hvad bottenens beskaffenhet och vegetationen i öfrigt beträffar, alldeles öfverensstämmande, torde dess utbredning här med allt skäl böra anses minst lika vidsträckt. Ett alldeles outtömligt förråd på denna intressanta raritet står således nu den svenska botaniska allmänheten till tjenst, helst som lokalen är mycket lätt per jernväg tillgänglig.

Om *Najas flexilis* ännu är helt och hållet utgången på sin ursprungliga lokal, är för resten ej så alldeles gifvet, ty enligt meddelanden, som benäget lemnats mig af amanuens K. F. DUSÉN i Upsala och prof. V. B. WITTRÖCK i Stockholm, påbörjades visserligen 1879 en torrläggning af Hederviken, men denna lär dock tills dato ej hafva blifvit så fullständigt genomförd, att ej möjlighet ännu finnes för växtens förekomst i någon mindre vattensamling, såsom äfven från annat håll uppgifvits. Lång tid har den naturligtvis i alla händelser ej kvar der, och så länge de rykten, som försports om dess upptäckande på andra orter inom Sverige, ej besannat sig, torde Ringsjön vara att anse som dess enda säkra växtställe i vårt land. Visserligen har jag förgäfves anställt draggningar i åtskilliga af nordöstra Skånes många sjöar liksom i Vombsjön, men allt skäl finnes dock till än vi-

dare efterforskningar, som utan tvifvel skola leda till nya fynd.

Må det alltså tillåtas mig att till hjälpreda för mina efterföljare och som ett bidrag till kännedomen om denna art, särskildt den skånska formen deraf, i detta sammanhang framlägga en mera detaljerad beskrifning af densamma.

Ehuru såsom ofvan nämnts af ett ganska oansenligt yttre är dock *Najas flexilis* ingalunda svår att vid första ögonkastet skilja från alla de arter, som förekomma under liknande förhållanden. Hela örten är som sagdt nedsänkt under vattnet samt af en karakteristisk ljus- eller rödgrön färg; stjelken är regelbundet, upprepadt klynnegrenad med bladen rosettförmigt samlade mot grenspetsarne och kranslikt gytrade vid nodi. Namnet *flexilis* afser för öfrigt närmast bladen, ty stjelkarne äro för visso allt annat än böjliga, då de med största lätthet springa af vid nodi — en omständighet, som i hög grad försvårar insamlingen. Då nu dertill kommer, att bladen, såsom bestående af blott tvänne enkla cellager utan epidermis, vid upptagandet ur vattnet sammanfalla och efter några minuters utsättande för torr luft fullständigt hoprullas, inses lätt, att vackra pressade exemplar blott med användande af största försigtighet kunna åstadkommas, hvarför det ej må för illa upptagas, om de i årets byte utlemnade exemplaren skulle synas lemna åtskilligt öfrigt att önska.

Jag nämde, att bladen på den lilla af mig först insamlade formen voro motsatta, men att som hufvudkarakter hos HARTMAN uppgifves, att de skola sitta 5—6 i krans. Bådadera låter emellertid säga sig; i yngre stadier och vid de nedre nodi synes det förra och vid ett mera framskridet skede det senare vara rättast. I sjelfva verket är dock det ena riktigt lika litet som det andra, och lämpligast torde i alla händelser vara att härifrån ej hemta några afgörande kännetecken. Enligt P. MAGNUS'

omfattande undersökningar *) förhåller det sig nämligen härmed på följande sätt.

Bladen sitta ständigt parvis närmade till hvarandra, ett nedre blott till $\frac{2}{3}$ och ett öfre något mer än en gång stjelkomfattande blad. Det nedersta paret sitter vidare omedelbart öfver hjertbladet, de öfriga deremot åtskilda genom utdragna stamleder, alla korsande hvarandra under spetsiga vinklar. Det öfre bladet i hvarje par är dessutom konstant sterilt, det nedre deremot, ofta redan från andra eller tredje paret, fertilt, d. v. s. bärande i sin vinkel en gren. På denna gren återfinna vi då tätt ofvan basen ett dylikt bladpar, hvars första, ofullständigt omfattande blad antingen reducerats till en slida blott — bärande en ny gren med ännu ett fertilt slidlikt och ett sterilt utbildadt blad — eller ock, längre upp åt stammen, jemte sin gren företrädes af en blomma. Då emellertid i alla de bladpar, som på detta sätt hopas vid nodus, korsande hvarandra under spetsig vinkel, städse blott ett blad, det öfversta, helt omfattande, sterila är utbildadt, uppkomma häraf de nämnda skenbara kransarne. Blommorna komma, såsom sittande på grenbaserna, att blifva omslutna af de yttre bladens slidor, ofta flere tillhoppa och ♂ och ♀ om hvarandra. Blott första grenen vid hvarje nodus kommer till utveckling, hvarigenom klynne- delningen uppstår.

Bladen sjelfva äro 10 till högst 30 m. m. långa samt jemnbreda, ej 1 m. m. breda, från spetsen nedåt basen försedda med 25—30, hvardera af en enda gulfärgad cell bestående sågtänder; för öfrigt helbräddade, raka och släta (ej krusiga), böjliga; slidorna med snedskuret rundad, tandad kant. Långa hvarje blads midt löper dessutom ett enklare kärlnippe, och på sidorna om det-

*) "Beiträge zur Kenntniss der Gattung Najas L." — Berlin (G. Reimer) 1870.

samma kan cellsaftens rörelse i bladcellerna under mikroskopet ovanligt tydligt iakttagas.

Blommorna, som bland dessa växters organ erbjuda det ojämförligt största intresset, äro såsom långt utskjutande ur slidorna lätt skönjbara med blotta ögonen. De hafva särskildt hos *N. flexilis* en högst karakteristisk, flasklik form med långt utdragen, smal och upptill flikad hals. Angående deras rätta tydning, uppfattningen af hyllenas ställningsförhållanden o. d. i jämförelse med det hos andra fanerogamer vanliga, hafva åter många och långa diskurser förts, vid hvilka jag nu ej skall vidare uppehålla mig. Med hänvisning för öfrigt till docenten JÖNSSONS i nästa nr inflytande uppsats vill jag således blott i korthet omnämna, att såväl ståndaren som ovulum, ensamma i hvar sitt slags blommor, äro centralt ställda, utgöra stamorganets omedelbara fortsättning, samt att deras yttre hyllen (enl. MAGNUS) uppkomma på alldeles enahanda sätt, i form af en ringformig förhöjning under den då ännu odifferentierade stamspetsen, småningom och likformigt utväxande, till dess de ofvan det unga hufvudorganet hopdragas, bilda en hals och slutligen förlängas till fyra flikar, som antingen alla (hos ♂ bl.) eller blott två (hos ♀ bl.) ända i gulbruna taggceller.

Men här upphör denna yttre likhet. Hos hanblomman omslutes den uppräta enrummiga knappen af ännu ett hylle, som, sedan knappväggen resorberats, ensamt omgifver pollen, tränger ut genom flaskans hals, hvilken dervid spränges, och slutligen öppnar sig i spetsen. Pollenkornen äro, åtminstone sedan de blifva fria, något förlängda och halfmånformigt krökta (uttänjda?). I honblommorna uppkomma deremot ej flere hyllen; ovulum utbildas på vanligt sätt till ett anatropt och apotropt frö, under det att hyllet på visst sätt öfvertager pistillens funktioner, d. v. s. flikarne blifva på insidan vid basen papillösa, liksom flaskans hålighet öfver och under ovulum fylles af papiller från väggarnes insida. Hos de flesta öfriga arter,

särskildt de som äfven i honblomman hafva dubbelt hylle, fortgår denna härmning af en pistill ännu längre, och de ända ut i spetsarne papillösa hyllefflikarne få der vanligen fullständigt utseende af märken.

Rättast torde emellertid helt visst vara att såsom THEDENIUS m. fl. uppfatta detta flasklika organ äfven hos honblommorna såsom en kalk och ej som en naken pistill, då ju annars den fullständiga analogien med det utan allt tvifvel af kalk bestående ytterhyllet hos hanblomman skulle vara totalt uppgifven. Den fria och hårda, af den hinnaktiga kalken löst omslutna frukten skulle således vara en nöt, hvilket namn också bäst synes passa för den samma.

Nötens skal uppgifves hos *N. flexilis* vara fast, jemnt och spegelblankt*) utan några nätkikt förgrenade upphöjningar på ytan, men några vidare upplysningar om dess storlek, form, färg o. s. v. finnas för öfrigt ej annat än hos HARTMAN, som på anf. st. säger: "nöten 1 linie lång, aflång, blekgul". Vid närmare granskning af mina exemplar öfverraskades jag emellertid af att finna, det deras nötter visserligen voro glänsande, släta och spolformiga, men deremot blott 2 m. m. långa (1 linie = 2,97 m. m.) och till färgen vid mognaden mörkt olivgröna — svartbruna, blott långsät samt vid basen af den som en otydlig köl framträdande raphen något ljusare. Den frågan framstälde sig således omedelbart till besvarende: föreligger här en för den skånska formen utmärkande skiljaktighet, eller är måne den citerade beskrifningen på hufvudarten ohållbar?

Endast jämförelser mellan material från största möjliga antal lokaler kunde gifva ett svar härpå. Genom ofvan nämnda personers välvilliga bistånd har det också

*) Nötens adhesion till vattnet blir i följd häraf så ringa, att den, en gång uppkommen till ytan, lätt håller sig flytande, hvarigenom spridningen i hög grad underlättas.

lyckats mig att erhålla ett sådant, exemplar och nötter, icke blott från Hederviken af olika år och på olika utvecklingsstadier utan äfven från såväl Ireland som Scotland. Och vid sammanställandet häraf har det nu visat sig, att 1:o) Hederviksformen är alldeles identisk med den på brittiska öarne förekommande, hvilken väl således är att beteckna som hufvudformen, men att 2:o) den påpekade afvikelsen hos Ringsjöformen, om än något reducerad hvad färgen beträffar, fortfarande kvarstår såsom ett densamma utmärkande speciifikt kännetecken. Nötens storlek från de först nämnda lokalerna synes nämligen alltid vara 3 m. m. eller något deröfver i längd, med godt 1 m. m. i bredd öfver raphen, hos de skånska exemplaren deremot lika konstant 2 m. m. i längd med knappt 1 m. m. i bredd. Färgen tyckes emellertid äfven hos hufvudformen stöta något i brunt (vid full mognad ännu mörkare?), fastän jag ej ännu varit i tillfälle att observera denna nyans så utpreglad, som ofvan angafs.

Utan att afseende behöfver fästas vid den spensliga växt och i allmänhet mörkare färgton, som derjemte utmärka den i Ringsjön förekommande *Najas flexilis*, synes sålunda ensamt i fruktens storlek anledning nog förefinnas att uppställa densamma såsom en från hufvudarten skild varietet, för hvilken jag då skulle vilja föreslå namnet β **microcarpa**!

Och sammanfatta vi slutligen ur det ofvan anförda de kännetecken, som visat sig för dessa former mest utmärkande, så erhålla vi i korthet följande diagnoser:

Najas flexilis Rostk. & Schmidt (*Caulinia flexilis* Willd.). *Sambyggare; blad raka och böjliga, smalt jemnbreda, helbräddade och fint borsttandade med encelliga, bruna tänder; slidor snedskurna, tandade; ståndarknapp enrummig; honblommornas kalk med 4, olika långa, spetsiga flikar; nöt (hos α) 3 m. m. lång, slät och brunglänsande, på ena sidan otydligt kölad. ☉ Juli-September.*

β microcarpa nov. var. nöt blott 2 m. m. lång, (mörkare?).

Förhållandet till öfriga europeiska arter skulle då gestalta sig sålunda, att differentia specifica gent emot den närmast stående, *N. minor* All. (*N. marina β & γ* L., *Caulinia fragilis* Willd.), blifva de finsågade, raka och böjliga bladen samt glänsande nötterna, mot *N. major* All. (*N. marina α* L., *N. marina* Auctt.) deremot de tagglösa stjälkarne och bladnerverna, finsågade slidorna, enrummiga ståndarne samt monoica blommorna — detta karakterer, som den för öfrigt har gemensamma med *N. minor*, och på hvilka WILLDENOW grundat sin utbrytning af dessa båda arter som eget slägte *Caulinia*.

Epipactis microphylla.

Af ERNST LJUNGSTRÖM.

Närmaste anledningen till företagande af de undersökningar, hvars resultat här framlägges, var den att docenten vid härvarande universitet, dr S. A. TULLBERG i sommar i skogen vid Bökebergsslätt i Skåne påträffade ett exemplar af den Epipactisform, som i Danmark benämnes *microphylla*, hvilket han till botaniska institutionens samlingar öfverlemnade. För några år sedan hade han tagit samma form vid Näsbyholm (ex. i hans till bot. inst. skänkta herbarium), men redan då hade hos honom tvifvel uppstått, huruvida bestämningen kunde vara riktig, emedan beskrifningen i KOCH'sj Syn. Fl. Germ. ej passade in på de funna exemplaren.

Beskrifningen i LANGES Haandb. i den D. Fl. (3:dje uppl. sid. 646) stämde imellertid förträffligt, liksom de skånska exemplaren visade sig till alla delar lika danska, dels samlade af hr B. F. CÖSTER vid Nyborg och befintliga i Lunds botan. förenings normalherbarium, dels ett af hr Seminarieläraren ROSTRUP välvilligt meddeladt från

Lolland och dels slutligen professor LANGES original-exemplar från Sorö i Upsala bot. inst.s samlingar, som jag genom professor TH. FRIES' godhet varit i tillfälle att begagna. Försök att på de kända skånska lokalerna hemta friskt materiel gjordes, men utan framgång; växten tyckes i själfva verket förekomma ytterst sparsamt.

Redan vid ett flyktigt betraktande visade sig denna skånsk-danska form vara en helt annan än en, som jag sommaren 1879 vid Pymont insamlat (s. å. genom Lunds botaniska förening utdelad i bytet) och efter KOCH och DÖLL (Flora des Grossh. Baden) bestämt till *microphylla* (Ehrh.) Sw. Af beskrifning och figur i REICHENBACHS arbete: *Icones Fl. Germ. et Helv.* (vol. XIII & XIV, pag. 141, tab. CCCCLXXXIV, 132) är klart att han med sin *microphylla* afser just denna form, med hvilken jag ytterligare funnit fullt öfverensstämmande exemplar i härv. institutions samlingar tagna vid Buda-köz, af Heuffel (cit. af Rehb. anf. st.).

För vinnande af full visshet borde imellertid namngifvaren själf, EHRLHART höras. I dennes "Beiträge zur Naturkunde", vol. IV. pag. 42 uppställes arten (under släktet *Serapias*; fördes sedermera af SWARTZ till sl. *Epipactis*, Vet. Ak. H. 1800 pag. 232) med följande beskrifning:

Serapias microphylla, Radix fasciculata. Folia lanceolata, parva. Flores subpenduli. Nectarii labium acutum, acute carinatum, superne lacerulatum. Capsulæ farinoso-pubescentes. — Habitat in sylvis montanis Electoratus Brunsvico-Luneburgici. — Ist eine Anverwandtin der *Serapiadis latifoliæ*, die aber viel kleiner als diese ist. Die Blätter sind kaum ein Viertel Zoll breit".

Detta är väl ej en beskrifning sådan, som man i en nutidens flora är van att finna, men den är också af år 1789. De gamle författarne nöjde sig ofta med att anföra de karakterer, som för dem gjorde tillfylles för artens särskiljande från närstående, utan att lemna eller ens vilja lemna någon uttömmande beskrifning: SCOPOLI'S "Cognitio

specierum est finis primarius scientiæ naturalis et studii botanici" står ej för ro skull såsom motto öfver just denna EHRHARTS afhandling. — Af hvad i dennes beskrifning säges, passar nu blott en del in på den skånsk-danska formen, hvar emot allt — och visserligen mera dertill — kan sägas om den tyska.

Att sammanslå båda formerna till en art — så skulle näml. synonymiken hos LANGE kunna tolkas, ehuru af beskrifningen synes att blott den form menas, som ej är EHRHARTS microphylla — förbjuder sig själf, som äfven af nedan anförda beskrifning torde framgå, för såvidt man ej vill liksom Reichenbach till en enda art sammanföra hela gruppen Euepipactis (E. Helleborine (Cr.) Rchb.), hvori då imellertid äfven *rubiginosa* och *latifolia* skulle som väsentliga delar af formserien ingå. IRMISCH anser näml. på goda grunder E. microphylla (Ehrh.) som en god art, väl skild ifrån de öfriga (Beiträge zur Biologie u. Morphologie der Orchideen).

Den danska formen från Hjordenæs vid Sorö omnämnes af REICHENBACH (anf. st. pag. 144 i en not) såsom en mellanform mellan *viridiflora* Irmisch och *brevifolia* Irmisch, två af de varieteter, som han af sin E. Helleborine upptager och af hvilka den förra jämte den närstående *platyphylla* Irmisch väl ungefär motsvarar hvad som i Sverige kallas E. *latifolia*. Ur denna art torde närvarande form såsom underart böra utbrytas och lämpligen uppföras under namnet *viridiflora*, hvilken varietet hon, om ej alldeles fullständigt, dock i det närmaste motsvarar.

Efter tillgängliga floristiska arbeten, jämförda med föreliggande berbariematerial och af Ep. microphylla äfven med friskt material äro följande beskrifningar sammanställda.

E. microphylla (Ehrh.) Sw. Birötter talrika, tjocka, utgående från en krypande — upprät rotstock, som utvecklar endast blombärande stänglar. Stjälk 1—3

fot hög, upprät, trind, nedtill beklädd med löst åtsittande slidor. Blad fasta, äggrundt — jämbredt lansettlika, spetsiga, nästan alltid kortare än närmast öfre internodium, sällan af dettas längd, föga utstående, glatta, blott i kanten sträfvä. Klase gles, få- — mång-blommig, ensidig. Skärmblad lansettlika, spetsiga; de nedre nående föga öfver kalkbladen, de öfre kortare än fruktämnet. Blomskaft kort, vridet. Fruktämne, nedtill småningom, upptill plötsligt afsmalnande. Kalkblad spetsiga, under blomningen rätt framåt riktade. gröna eller de inre rödletta med grön medelnerv. Läppen föga kortare än de öfriga kalkbladen; dess inre del nästan punglik, den yttre ljusgrön, bredt hjärtlik, spetsig, försedd med två stora, rödletta — hvita, krusiga knölar vid basen och en krusig kam längs midten. Märke mer bredt än högt. Blommor väl-luktande. Hela växten gråaktigt grön med slidorna och de nedre bladens undre yta violett anlupna. Stjälken upptill jämte fruktämnena och de yttre kalkbladen tätt men kort krushåriga. 2 Juni, Juli.

Förek. i skuggiga skogar. Utbredn. enl. Rechb.: Holl., Fr., T., Ung., It., Ryssl. (samt Sverige; men därom se nedan).

- E. latifolia** (L.) Sw. subsp. *viridiflora* Irmisch. Birötter som hos föreg. men ej så tjocka. Stjälk 1—3 fot hög, upprät, nedtill beklädd med löst åtsittande slidor. Blad tunna, äggrunda — elliptiska, spetsiga, kortare — dubbelt längre än närmast öfre internodium, utstående, glatta, blott i kanten sträfvä. Klase gles, fåblommig, ensidig. Skärmblad lansettlika, spetsiga; de nedre stora, nående långt öfver blomorna, de öfre kortare än fruktämnet. Blomskaft kort, vridet. Fruktämne nedtill småningom, upptill plötsligt afsmalnande. Kalkblad spetsiga, under blomningen framåtriktade, gröna eller med svag rödlett anstrykning. Läppen föga kortare än de öfriga

kalkbladen; dess inre del skållik, den yttre ägg-
rundt-hjärtlik, spetsig med 2 krusiga (?) knölar vid
basen. Märke —. Växten spensligare och spädare än
hufvudarten, till alla delar rent grön och glatt. 4
Juli, Aug.

Förek. i skuggrika löfskogar. Utbredn. i Skandi-
navien: Danmark, mångenstädes; Skåne: Bökebergs-
slätt och Näsbyholm (doc. Tullberg), Herremöllan
nära Widtsköfle (ex. i Ups. Univ. saml:r taget af pro-
fessor E. Fries), Huaröd (ex. i Lunds botan. fören:s
herb. af hr G. Johansson).

Af den Epipactisform, som Sjöstrand funnit på Öland
och som upptagits under namnet *microphylla*, fans ett
originalexemplar i den samling, jag från Upsala som lån
fått mottaga. Den tyckes komma *E. rubiginosa* Koch.
ganska nära, något som äfven af Sjöstrands beskrifning
efter lefvande exemplar (Calmar läns och Ölands Flora,
sid. 295) bestyrkes, men påminner därjämte om ofvan om-
talade *E. viridiflora*. Det vore af intresse att genom stu-
dier i naturen få denna form utredd. Tillfälle därtill torde
ej saknas, då ju växten nyligen återfunnits. (Bot. Not. 1880
N:o 5.). Så mycket är säkert, att ej heller denna form
är Ehrharts *microphylla*, hvilken ej torde finnas i Skan-
dinavien.

Bidrag till Ölands flora.

Af N. J. SCHEUTZ.

Sistlidne sommar uppehöll jag mig i Borgholm några
veckor, under hvilka talrika exkursioner företogs till
Köpings, Bredsättra, Repplinge och Högsrums socknar.
Bland nedan uppräknade växter äro åtminstone tio novi-
tier för öns flora.

Valeriana officinalis L. v. *verticillata* A. Bl. Borgholm.

Galium Mollugo L. mellan Borgholm och Köping.

Campanula glomerata L. Skedemosse i Köping, sparsamt.

Cynoglossum officinale L. v. *bicolor* (Willd.) mellan Köping och Källingemöre.

Cynanchum Vincetoxicum (L.) R. Br. förekommer vid Ekerum med *ljusgula* blommor; blomkronan har hos denna form alldeles samma färg som bikronan.

Veronica opaca Fr. Borgholm nära slottet.

Batrachium floribundum (Bab.) Dum. Ramsätra.

Senecioia didyma (L.) Pers. Degerhamn, på kilen, som bildas vid första afväg till venster (A. E. Luhr.).

Alyssum calycinum L. Borgholmstrakten flerst. t. ex. mellan Borgholm och Köping samt mellan Repplinge kyrka och Frögstad.

Camelina silvestris Wallr. Bredsätra.

Bunias orientalis L. Borgholm.

Arenaria serpyllifolia L. v. *tenuior* Mert. & K. Borgholm och Köping

Lepigonum medium Fr. Borgholm.

Rosa rubiginosa L. v. *horrída* J. Lge. Borgholm,

Af *R. rubiginosa* förekommer vid Borgholm en *forma subeglandulosa*, med de öfre bladen på blombärande grenar och i synnerhet på årskott glatta eller något håriga på undersidans medelnerv, sparsamt glandulösa eller glandelfria på bladskifvans undre sida; de nedre bladen både på blombärande grenar och årskott mera glandulösa och äfven något mera håriga; men glandlerna alltid betydligt färre än hos den vanliga formen.

Rubus corylifolius nemoralis F. Aresch. Borgholm.

R. cæsius pseudoidæus Lej. Stora Rör.

Melilotus alba Desv. Borgholm nära hamnen samt vid Kolstad i Köping.

Fagopyrum esculentum Moench. Ramsätra.

Populus tremula L. v. *microphylla* C. Hn. Borgholm.

Convallaria multiflora L. v. *bracteata* (Thom.) Köping ej långt från kyrkan.

Potamogeton crispus L. mellan Borgholms kungsgård och Trögstad.

Carex Buxbaumii Wg. mellan Ekerum och stora Rör.

C. paniculata L. vid bäcken ej långt från Köpings kyrka.

C. limosa L. Vedboms träsk i Högby socken invid en holme eller fastare plats i midten af Träsket (A. E. Luhr.). Från den i södra Sverige vanliga formen afvika de derstädes samlade exemplaren

genom breda, ofta nästan trubbiga, ljusare axfjäll, som äro lika långa med eller kortare än fruktgömmena.

Avena strigosa Schreb. Borgholm ej långt från Rosenfors.

Glyceria plicata Fr. i ett djupt dike mellan Borgholms slott och staden (A. E. Luhr.).

Briza media L. v. *palescens* Döll. Ekerum; nära Öij i Köping.

Polystichum spinulosum * *dilatatum* (Hoffm.) D. C. Stora Rör.

Under en utflykt från Borgholm till Strömsrum i Småland observerades vid Pataholm *Rosa tomentella* Lém. v. *scabrata* (Crép.) Christ, *Rumex thyrsoides* Desv. samt *Scirpus rufus* (Huds.) Schrad. -- Vid Kalmar anmärktes *Oxalis corniculata* L. förvildad.

Utdrag ur utländska arbeten.

Ueber Botrychium boreale Milde.

Von Dr. C. BÆNITZ in Königsberg.

(Ur Österreich. botan. Zeitschrift 1880 p. 362—3).

Förf. hade af dr. Håkanson erhållit 500 individer af denna art. insamlade på Pitholmen vid Piteå för att utdelas i 41:sta häftet af Herbarium Europ. och vid granskning af dem funnit sig böra uppställa följande varieteter. [Jfr. beskrifningen i 11:te uppl. af Skandinav. Fl. af Hartman].

1. *Botrychium boreale* Milde var. *incisum* Bænitzen uppnår en medelhöjd af 15 cm., de minsta ex. voro 10, de största 20 cm. (de senare äro 2 cm. längre än Milde uppgifver). Det sterila bladets bredd varierar mellan 3 och 5 cm. Segmenten af andra ordningen äro mer eller mindre djupt naggade eller inskurna och uppträda endast som närmare inskärningar ("und treten nur als genäherte Einschnitte auf."); de senare räcka antingen öfver midten eller ända till segmentets bas.

2. *Botrychium boreale* Milde var. *subincisum* Bænitzen uppvisar en medelhöjd af 8—10 cm.; i sällsynta fall går den till endast 6, resp. 11—12 eller till och med 17, resp. 18 cm. Bredden på det sterila bladet varierar mellan 1—3 cm. Segmenter af andra ordningen saknas för det mesta eller kunna knappt så kallas; i detta fall saknas alltid naggningar eller inskärningar. Segmenten af första ordningen visa endast föga djupa inskärningar, som aldrig uppnå deras midt.

Mildes diagnos: "Sterile Blätter in der Mitte der Pflanze oder wenig darüber stehend" bör rättas derhän, att vid fastställandet för

det sterila bladet hos var. *incisum* ligger nära andra tredjedelen och för var. *subincisum* till och med öfver andra tredjedelen på växten.

Pugillus plantarum vel minus recte cognitarum.

Auctore MICHÆLI GANDOGER.

(Ur Österreichische botanische Zeitschrift 1880—81).

(Fastän många af Gandogers "arter" motsvara andra författares varieteter eller former och således oftast äro af obetydligt värde, så aftrycka vi här beskrifningarne på de skandinaviska (jemte isländska och spetsbergiska) formerna i ofvanstående arbete, då väl flere af Notisernas läsare icke ha tillgång till originalet).

Grex *Lycopodii alpini* L.

Lycopodium polare Gdgr. Ramis densissime confertis, æquilongis, inferne valde foliosis; foliis intense virentibus, basi a $\frac{1}{3}$ inf. sensim contractis, a $\frac{1}{2}$ sup. apice abrupte attenuatis; pedunculis 2-spicatis; bracteis obovato-oblongis, albido-subvirentibus, marginibus albis dentatisque. — Hab. Lapponia borealis, in insula arctica Mageröe, Cap. Nord, alt. 1000 ped. (Dr C. Reutermañ). — Spetsbergen. Nordenskiöld. — [Nova Zeml'ja, Wainio].

Antecedentibus [L. scoticum och Kernerij] multo confertim ramosum densiusque imbricatum. Spica alba, 8—9 m. m. longa, 2 $\frac{1}{2}$ m. m. lata, superne subattenuata; bracteæ suberectæ.

Grex *Cystopteridis fragilis* Bernh.

1. Segmentorum lobi apici acuti vel acuminati.

Cystopteris glacialis Gdgr. Petiolis omnino pallide virescenti-flavescentibus; fol. 18—20 cm. alto, ambitu obovato; segmentis patulo subdeflexis, nervis nitide albis, ambitu late obovatis, lobis oblongo-acutis acuminatisque, angustissimis basi subpedicellatis, lobulis ovatis, ad margines 1—3-dentatis, dentibus triangulari-acutis, cuspidatis, inæquis simplicibus. — Hab. Lapponia borealis, in insula Mageröe, Cap Nord (Dr C. Reutermañ). — Planta amene virens, gracilescens, sat humile, fol. 5 $\frac{1}{2}$ cm. latum.

2. Segmentorum lobi apice obtusi vel rotundati.

† Lobi simpliciter serrati vel lobulis omnibus integris præditi.

Cystopteris islandica Gdgr. Petiolis omnino pallide flavovirescentibus, folium 15—16 cm. altum, 2 $\frac{1}{2}$ cm. latum, ambitu angustissime oblongum, in apicem sensim acuminatum; segmentis sat erectis ambitu obovato-oblongis dentibus integris, breviter ovato-acutiusculis.

— Hab. Islandia, in saxosis frigidis ad Reykiavik, Klofa Jökul (Krabbe). — Folium inferne valde interrupte pinnatum, gracile, flexuosum, segmenta suberecta nec patula.

†† Loborum serratura denticulatæ lobulise 3—4-dentatis.

Cystopteris nivalis Gdgr. Petiolis omnino virescentibus; folium 30 cm. altum, 6 $\frac{1}{2}$ cm. latum, ambitu oblongum, superne longe contractum; segmentis subpatulis, oblongis, apice parum breviterque attenuatis, nervis prominulis, brunneis, lobis late obovato-oblongis, basi valde dilatata, lobulis ovato-ellipticis, obtusis, apice sæpe sæpius latiuscule tridentato-acutis. — Hab. Islandia in saxosis frigidis ad Klofa Jökul et prope Reykiavik (Krabbe). — Species robusta, flexuosa, amoene vires; lobi valde minuteque nervosi.

Grex *Polypodii rhæticæ* L.

Polypodium polare Gdgr. Folium oblongum, sensim ad apicem contractum; segmentis rectis haud confluentibus, oblongo-acuminatis; lobis obovato-obtusiusculis; lobulis rotundatis, obtusis in apicem 3-dentatis, denticulis parvis obtusis; fructibus haud confluentibus. — Hab. Lapponia septentr. in insula Mageröe, Cap Nord (Dr C. Reuterman). — Planta 40 cm. alta; folium oblongum amoene vires, basi squamatum.

Polypodium subarcticum Gdgr. Folium ambitu latiuscule oblongum, in apicem sat abrupte acuminatum abeuntem; segmentis ascendentibus, superne longe sensimque contractis, disjunctis; lobis oblongo-subobtusis, lobulis obovato-obtusis retusisve, 4—5 dentatis, dentibus sat profundis, acuto-cuspidatis; fructibus disjunctis. — Hab. Suecia borealis, Funnesdalberget Herjedalicæ (F. E. Warodell).

Recedit a *P. condensato* [e Helvetia] lobis haud confluentibus a 2 seq. [lacinulare e Gallia et nychocarpum e Würtemberg] differt lobulis apice pluri (3—4)-dentatis, nec integerrimis vel 2-dentatis.

Grex *Polypodii dryopteridis* L.

2. Segmentorum lobuli dentati vel incisi.

†† Petioli petiolulique minute villosi.

Polypodium jemtlandicum Gdgr. Petiolis elongatis, rigidiusculis; segmentis rectis, ambitu late oblongo-lanceolatis, basi dilatatis; lobulis subobtusis, superne sinuato-denticulatis, inferioribus autem usque ad basin crenatis, breviter obtuseque dentatis. — Hab. Suecia borealis in insula Frösön Jemtlandiæ (Wahlstedt). — Habitu autecedentis [muricolum e Italia], a quo recedit foliis teneribus, segmentis magis ascendentibus, lobulis multo minus dentatis, minutissime nervulosis.

Grex Woodsia rufidula Milde.

Woodsia frigida Gdgr. Segmentis fol. ambitu obovato-oblongis, subtus pubescentibus, subpatulis, lobulis ovato-rotundatis obtusis, patulis, $1\frac{1}{2}$ m. m. longis, usque ad costam mediam numquam productis, margine parum crispo-undulatis; fructibus segmenta semper omnino obtegentibus. — Hab. Rossia maxime arctica, ad nives ad Nouvelle-Zemble (Vainio), ad rupes subglaciales versus partem septent., in Spitsbergen (Dr Prof. Nordenskiöld). — Helvetia, ad Glacier du Rhône — Antecedente [uralensis] humilior, 7—8 cm. alta; fructus subtus densissime congregati. — Species, ut videtur, regionem maxime arcticam, aut saltem fortuito casu partem Europæ mediæ glaciale, incolens.

Grex Potamogeti trichoidei Cham. et Schlect.

Potamogeton danicus Gdgr. Caulibus parce laxaque foliosis, foliis linearibus, basi haud aut vix contractis, superne acutis, acuminatis, $\frac{1}{2}$ m. m. latis, costa media prominula, pedunculis folia æquantibus, fructibus subgibbosis, utrinque æqualiter attenuatis, dorso haud aut vix carinato; stigma aduncum. — Hab. Dania, ad Stubberup Falstræ (Mortensen). — Carpell. 2 m. m. lati; caules filiformes ut in seq. [perneglectus e Bavaria] sed laxius foliosi.

Potamogeton orthorrhynchus Gdgr. Caulibus densiuscule foliosis linearibus basi sat attenuatis, apice acuminato-acutis, $\frac{3}{4}$ m. m. latis, costa media subprominula; pedunculis folia multo superantibus. fructibus subgibbosis, in tertia parte super. inflatis, basi a $\frac{2}{3}$ sup. sat longe contractis, dorso carinulato; stigma subrectum. — Hab. in suecia prope Lund Scanicæ (S. A. Tullberg). — Facies præcedentium [danicus et perneglectus] a quo foliis sublterioribus rostroque erecto imprimis differt.

Grex Potamogeti crispæ L.

2. Pedunculi foliis breviores aut saltem ea haud superantes.

Potamogeton leptophyllus Gdgr. Foliis margine subundulatis, $5\frac{1}{2}$ cm. longis, 8 m. m. latis, apice breviter attenuato-acutiusculis, costa media basi subrubella; pedunculis virenti-rubentibus, superne vix contractis, foliis brevioribus; perianthi segmentis ovatis, rubellis; fructibus oblongis, abrupte rostratis. — Hab. Suecia in stagnis ad Alnarp Scanicæ (P. F. Lundquist). — Folia translucida, sat pallide virentia, minutissime denticulata, caulis gracilis, flexuosus, spica 8—10-flora.

Potamogeton macrorrhynchus Gdgr. Foliis sat undulatis, $4\frac{1}{2}$ cm. longis, 7 m. m. latis, superne breviter attenuato-acutis mucronatisque, costa media basi tantum rubella; pedunculis rubentibus, su-

perne abrupte sed vix contractis, folium subæquantibus; perianthi segmentis ovato-rotundatis, albo-virentibus; fructibus oblongis, in rostrum basi dilatatum longe attenuatis. — Hab. Suecia, in rivulis ad Åhus Scaniæ (Wahlstedt). — Rami steriles dense foliosi; fructus cum rostro acuminato $5\frac{1}{2}$ m. m. longus.

Grex *Hordei murini* L.

1. Folia glabra vel glabrescentia.

Hordeum depilatum Gdgr. Culmis a basi rigido-erectis, 45 cm. altis; foliis elongatis, fere omnibus glabris; spicis virenti-albescentibus; glumarum satis elongatis, subpatulis; aristis virescentibus, 26 m. m. longis. — Hab. Suecia in Scania (Dr C. Reutermañ). — Gregarie crescens, subglabrum spica 6 cm. longa, 7 m. m. lata.

2. Folia omnino pubescentia.

Hordeum boreale Gdgr. Culmis basi rectis, apice flexuosis, 35 cm. altis; foliis minute pubescentibus, longiusculis, vaginis inferioribus molliter pubescentibus; spicis flavescenti-virentibus; glumarum setis elongatis, subpatulis; aristis virescentibus, 35 m. m. longis. — Hab. Suecia, circa Malmö Scaniæ (P. F. Lundquist). — Glumæ longius aristatæ quam in *H. Hohenackeri* [e Württemberg], folia glabriora pauloque majora.

Literatur-öfversigt.

Areschoug, F. W. C., Skånes Flora, innefattande de fanerogama och ormbunkartade växterna. Andra upplagan. Lund 1881. XXII + 585 sid. 8:o. — Pris: 8,50. kr.

Det är med glädje vi helsa denna nya upplaga välkommen. Genast i början af boken finner man en förändring vidtagen. Beskrifningarne öfver släktena äro ställda på sin plats framför arterna under familjen och sexualsystemet är endast nyttjadt som hjälp vid uppsökandet af familjen. Floran börjar nämligen med en "Öfversigt öfver de Naturliga Familjerna, ordnade efter det Linnéiska Sexualsystemet". Öfversigter öfver släktena inom hvarje familj och öfver arterna inom de större släktena meddelas. Beskrifningarne öfver släkten och arter äro mycket utförligare än i förra upplagan; frukter och frön beskrivas vanligen.

Man finner rätt många för provinsen nya former samt följande nyuppställda eller för Sverge förut ej be-

skrifna varieteter upptagna. *Artemisia maritima* β *coarctata* n. var., *Senecio vernalis* β *glabratus* Asch., *Senecio vulgaris* \times *vernalis*, *Senecio aquaticus* β *pratensis* Richter, *Carduus acanthoides* β *involutus* Döll, *Mentha aquatica* * *hybrida* n. subsp., *Verbascum nigrum leucandrum* n. var., *gymnandrum* n. var., *albifloram* n. var., *Plantago Coronopus* β *integrata* Godr., *Ranunculus Lingua* β *laciniatus* n. var., *Anemone nemorosa* \times *ranunculoides* [denna hybrid är i sommar äfven tagen i Mörkeklef på Kinnekulle i Vestergötland af P. A. Rydberg enligt ex., insända till Lunds bot. för. från Skara bytesförening], *Stellaria media* γ *apetala* Döll, *Alsine viscosa* β *glabra* Marss. [= *A. tenuifolia* α i Bot. Not. 1879 p. 135], *Rumex palustris* \times *crispus* [R. heteranthos V. v. Borbás i Österr. bot. Zeitschr. 1878]. *Carex pilulifera* β *longibracteata* Lge.

Dessutom finnas 2 nya af Dr. L. Neuman på Hallands Väderö funna Rubusarter beskrifna; diagnoserna på dessa arter, som stå mellan *R. umbraticus* och *Lindebergii* aftryckas här.

Rubus scanicus n. sp. blad på undre sidan blekgröna nästan glatta, årsskottens blad oftast 5-taliga, med nästan rundadt uddblad; årskott rundadt kantiga, tätt väpnade med små, nästan raka taggar, gleshåriga; blombärande grenar jemte den vanligen förlängda blomställningen tätt väpnade med små, krökta taggar, upptill glandelhåriga; kronblad rundade, med kort klo; ståndare något kortare än stiften. Jul., Aug. blekr. blr.

Rubus insularis n. sp., blad på undre sidan blekt gråludna; årsskottens blad oftast 3-taliga, med rundadt-ovalt uddblad; årskott rundadt kantiga, glest väpnade med stora, nästan raka taggar; blombärande grenar med glesa, stora och krökta taggar; blomställning nästan kvastlik, utan glandler, med glesa, raka, nästan nålfina taggar; kronblad aflångt äggrunda, småningom afsmalnande i en lång klo; ståndare längre än stiften. Juli, Aug., blekr. blr.

Svensk botanisk literatur 1880.

(Af Th. O. B. N. KROK).

A. I Sverige tryckta arbeten eller uppsatser.

- Adler, P. *Phaca alpina*. — *Farmaceut. Tidskrift* 1880: s. 276—277.
- Adlerz, E., Bidrag till Knoppfjällens anatomi hos träd och buskartade växter (förutskickade meddelanden). — *Botan. Notiser* 1880: s. 180—186.
- Agardh, C. A. [+], Inskrifter i lefvande träd, 'Eft. — . — Läsning i hemmet för hvar dag i året 1880: s. 152—154 + pl.
- Agardh, J. G., *Species genera et ordines algarum, seu descriptiones succinctæ specierum, generum et ordinum, quibus algarum regnum constituitur*. Vol. 3: pars 2 (+ afdelningstitel:) *Morphologia floridearum*. Lundæ, formis Berlingianis descripti. 8:o [301 sid. + titl. etc.]. — *Ann.* Utgör väsentl. en öfversättning af förf:s Florideernes morfologi. — *K. Sv. Vet. Akad. Handl.* Ny följd. Bd. 15. N:o 6. Jfr. literaturfört. 1879.
- Almquist, S., *Monographia Arthoniarum Scandinaviæ*. — Afhandling ... jämte Teser ... för .. lektorsbefattning ... d. 3 April 1880. Stockholm. Kongl. boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner. 8:o [69; 4 s. + titeln]. *Ann.* Sjelfva afh. är aftryck ur *K. Sv. Vet. Akad. Handl.* Ny följd. Bd. 17 (1879).
- , Om den floristiska behandlingen af polymorfa släkten. — *Botan. Notiser* 1880: s. 169—180.
- , se Linder.
- Areschoug, F. W. C., *Naturlära för allmänna läroverken*. — II. läran om växterna i sammandrag. Andra upplagan. Lund, Fr. Berlings boktryckeri och Stiltgjuteri. 8:o. [4: 112 s. 15 Taf. + 77 Bild. i texten.].
- , Smärre Fyografiska anteckningar, I. *Artemisia Stelleriana* Bess. — *Botan. Notiser* 1880: s. 137—150.
- Areschoug, J. E., Beskrifning på ett nytt algsläkte, tillhörande *Laminaricernas* ordning. — *Botan. Notiser* 1880: s. 96—98. *Ann.* Äfven särskildt. 8:o. [Lund. 3 s.].
- Behm, Fl., En botanisk utflygt till Oviksfjellen i Jemtland, sommaren 1876. — *Botan. Notiser* 1880: s. 33—44.
- Berggren, S., Om *Azolla's* prothallium och embryo. 4:o [11; 2 s.; II Tab.]. *Ann.* Ur Lunds Univ. Årsskrift. Tom. XVI.
- Berlin, N. J., *Lärobok i Naturläran för Folkskolor och Folkskollärare-Seminarier*. — Tionde upplagan. Lund, Fr. Berlings Bok-

- tryckeri och Stilgjuteri. 8:o. [3; 218 s.]. *Ann.* "Tredje afdelningen. Om Vexterna": s. 65—96.
- Boken. Af — m. — Läsning i hemmet för hvar dag i året. 1880: s. 183—185 + pl.
- Botaniska Notiser för år 1880... utgifue af C. F. O. Nordstedt. — Med 1 tafla. Lund, Fr. Berlings Boktryckeri och Stilgjuteri. 8:o. [III; 200 s. + titeln].
- Cleve, P. T., Diatoms from the West Indian Archipelago. With 5 plates. Stockholm, 1878. P. A. Norstedt & Söner. 8:o. [22 s.]. — Bihang till K. Sv. Vet. Akad. Handl. Bd. 5. Häft. 2 (distrib. 1880).
- , Om växternas föda. — Vetenskap för alla. Bd. 3: s. 515—528.
- , Naturforskningens resultat och mål. Föredrag, hållet vid Promotionsfesten i Upsala 1880. — Ny svensk tidskrift 1880: s. 390—399.
- Cleve, P. T. u. Grunow, A., Beiträge zur Kenntniss der arctischen Diatomeen. — Mit 7 Tafeln. Stockholm. Kongl. boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner. 4:o. [121; 10 s.]. — Ur K. Sv. Vet. Akad. Handl. Ny följd. Bd. 17 (1879).
- Sid. 13—15: Cleve, P. T., Bemerkungen zu den Diatomeen von dem Karischen Meere, vom Jenissey und vom Finmark;
- Sid. 16—121: Grunow, A., Bemerkungen zu den Diatomeen vom Finmark, dem Karischen Meere und Jenissey nebst Vorarbeiten für Monographien der Gattungen Nitzschia, Achnantes, Pleurosigma, Amphiprora, Plagiotropis, Hyalodiscus, Podosira und einiger Navicula-Gruppen.
- Dusén, K. F., Bidrag till Härjedalens och Helsinglands flora. — K. Vet. Akad. Öfvers. 1880. N:o 2: s. 3—44.
- Ekstrand, E. V., Spridda växtgeografiska bidrag till Skandinavien mossflora. — Botan. Notiser 1880: s. 1—7.
- , Auteckningar öfver skandinaviska lefvermossor. — Ib. s. 44—49; 65—71 [forts. från föregående årg.; uppsats. ej afslutad]. — *Ann.* Äfven särskildt. 8:o [Lund. 12 s.].
- , Om blommorna hos skandinavien bladiga lefvermossor (Jungermaniaceæ foliosæ), Stockholm. Kongl. boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner. 8:o [66 s.]. — Bihang till K. Sv. Vet. Akad. Handl. Bd. 6. N:o 1. *Ann.* Afhandl. använd äfven ss. gradual-disput. i Upsala.

- E(riksso)n, J. Några ord om mjöldagg. — Svenska Trädgårdsföreningens Tidskrift 1880: s. 100—106 (m. 4 bilder i texten).
- Fries, E. [†], *Icones selectæ Hymenomycetum nondum delineatorum*. Vol. 2, fasc. V; s. 41—48 + t. 141—150 [på planch.: Central-Tryckeriet, Stockholm. — Utgifvare: Th. M. Fries + Rob. Fries].
- , Kritisk ordbok öfver Svenska växtnamnen. — Utgifven af Svenska Akademien [genom F. A. Dahlgren]. Stockholm. Kongl. boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner. 8:o. [XIV; 177; 1 s].
- Fries, Th. M., Om växternas groning. — Vetenskap för alla. Bd. 3: s. 1—24. — Äfven särskildt: Om växternas groning. Med 3 illustrationer. — Ur "Vetenskap för alla". Stockholm Ivar Haggströms boktryckeri 1881. 8:o. [24 s. — I smärre skrifter utgifna på Fahlcrantz & Co förlag].
- , Om växternas spridning. Stockholm, tryckt i Centraltryckeriets 8:o. [74 s. — Utgörande n:o 55 af "Ur vår tids forskning].
- Gabrielsson, J. A., *Luzula albida* DC, funnen i Småland. — Botan. Notiser 1880: s. 199—200.
- Hyltén-Cavallius, G. E., Spridda växtgeografiska bidrag till Värends flora. — Botan. Notiser 1880: s. 191—193.
- Jungner, R., *Linnæa borealis* L. var. *sulphurescens* n. v. + *Fragaria vesca* L. var. *calycina* n. v. — Botan. Notiser 1880: s. 156—157.
- Jönsson, Bengt, Bidrag till kännedomen om bladets anatomiska byggnad hos Proteaceerna. — Akad. afh. . . . för erhållande af filosofisk doktorsgrad . . . den [7 Febr.] 1880. Lund, Fr. Berlings boktryckeri och stiltguteri. 4:o. [49; 2 s. + Tab. III (tryckta å Central-Tryckeriet, Stockholm)]. — Sjelfva afh. är aftryck ur Acta Univ. Lundensis. — Lunds Universitets årsskrift, Tom. XV. 1878—79. Matematik och Naturvetenskap.
- Kindberg, N. C., Östgöta Flora. Beskrifning öfver Östergötlands fanerogamer och ormbunkar. — Tredje upplagan. Norrköping, H. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri. 8:o. [327 + titeln].
- Krok, Th. O. B. N., Svensk botanisk litteratur 1879. — Botan. Notiser 1880: s. 123—130. — Äfven särskildt med oförändrad paginering (utan tryckort och årtal).
- Lagerheim, G., Nya växtställen. — Botan. Notiser 1880: s. 13—15.
- , Växtgeografiska bidrag. — Ib. s. 159—160.
- Lagerstedt, N. G. W., se Linder.
- Linder, N., Nordisk familjebok. Konversationslexikon och Realencyclopedi. Bd. 3: 8—10 h. Bd. 4: 1—2 häft. Stockholm, C. E. Gernandts Boktryckeri. — Botaniska uppsatser af:

- Almquist, S., Svenska fanerogamer art. *Dianthus*—Ek.
 Lagerstedt, N. G. W., Utländska fanerogamer art. *Dicentra*
 —Ek samt art. *Diatomaceæ*, Diskblommor, Drifved.
 Nathorst, A. G., paleontologisk botanik art. *Dictyophyllum*
 —Ek.
 Sandahl, O. T., farmaceutisk botanik art. *Dictamnus* (delv.)
 —Ek.
 Wittrock, V. B., allmän botanik och kryptogamerna art.
Diandræ — *Discomycetes*.
- Linnés, Carl von, Svenska arbeten i urval och med noter utgifna
 af Ewald Ährling. Första Afdelningen. — Femte häftet (Andra
 bandets 1:sta häfte). Bref till Prof. Kilian Stobäus, Ol. Celsius,
 Lars Roberg, Linnæi syskon, m. fl. Stockholm. Alb.
 Bonniers Boktryckeri. 8:o [s. 1—112].
- Lönroth, K. J., Hufvudformen af *Arabis arenosa* Scop. funnen i
 Sverige. — Botan. Notiser 1880: s. 150—151.
- Löwegren, Georg, Om *Odontoglossum*. Med färglagd afbildning
 af *O. vexillarium*. — Svenska Trädgårdsföreningens Tidskrift
 1880: s. 1—4; 51—54; 72—77 [i text. dessutom fig. af *O. Phælænopsis*].
- Nathorst, A. G., Berättelse, afgifven till Kongl. Vetenskaps-Aka-
 demien, om en med understöd af allmänna medel, utförd veten-
 skaplig resa till England. — K. Vet. Ak. Öfvers. 1880. N:o 5: s.
 23—84.
- Några anmärkningar om *Williamsonia*, Carutthers. Med 4
 taflor. — Ib. N:o 9: s. 33—51 + Tafl. VII—X.
- , Om några barrträd som fordom lefvat i Sverige. — Svenska
 Trädgårdsföreningens Tidskrift 1880: s. 109—112.
- , se Linder.
- Neuman, L., *Artemisia biennis*, Willd. Phyt. — Botan. Notiser 1880:
 s. 157—159.
- Nordstedt, Otto, De Algis et Characeis scripsit — 1. De algis
 nonnullis, præcipue Desmidiæis, inter Utricularias Musei Lugduno-
 Batavi. 2. Characeæ Novæ Zeelandiæ (ex actis univ. Lundens.
 tom. XVI). Lundæ, typis Berlingianis. 4:o. [titel + 20 s. +
 Tab. I.]
- , Om några af svenska floraus novitier 1880. — Botan. Notiser
 1880: s. 151—156 (—159).
- , se Botaniska Notiser.
- P(ihl), A., Några ord om växternas olika behof af ljus. — Svenska
 Trädgårdsföreningens Tidskrift 1880: s. 69—72.

- Enumerantur plantæ scandinavæ. — Points-förteckning öfver Skandinavians växter. De angifna bytesvärderna äro antagna både i Lunds botaniska förening och Upsala botaniska bytesförening. Lund, Fr. Berlings Boktryckeri och Stilgjuteri. 8:o. [titeln + 85; 1 s.] På omslaget: 1. Fanerogamer och Kärilkryptogamer.
- , 4. Characeer, Alger och Lafvar. Lund [på omslaget]. 8:o. [116 s.]
- Sandahl, O. T., se Linder.
- Santesson, Anton B., Ur naturen och samhället. Betraktelser, bilder och skildringar. Med 23 illustrationer och en titelvignett af Prof. P. D. Holm. Stockholm. Alb. Bonniers boktryckeri. 8:o. [2; 259; 1 s.]. — (Löfträdens lifyttringar, med ill., s. 15 + 23; etc.)
- Scheutz, N. J., Berättelse om en botanisk resa i Bohuslän 1879. — K. Vet. Ak. Öfvers. 1880. N:o 2: s. 45—68.
- Segerstedt, Albrekt, Naturlära för folkskolor och nybegynnare, utarbetad och uppställd efter normalplanen. Femte upplagan. (Med 95 träsnitt och hänvisningar till "Lärobok för Folkskolan"). Karlstad, Carl Kjellin + C: ni. 8:o [titeln; 2; 148 s.]. (Växtriket s. 51—73 (74)).
- Strandmark, P. W., Blomställningen hos *Empetrum nigrum* L. — Botan. Notiser 1880: s. 99—104 + Tafl. 1.
- Swederus, M. B., Naturvetenskapernas studium vid Sveriges gymnasier och skolor under äldre tider. Pedagogisk Tidskrift 1880: s. 347—355 [forts. i följ. årg.].
- Theorin, P. G. E., Utvecklingen och byggnaden hos några växters taggar och borst. Med 4 taflor. — K. Vet. Ak. Öfvers. 1880. N:o 1: s. 9—46.
- , Adnotationes ad Hymenomycetes Falunenses scripsit —. — Inbjudning till årsexamen och slutöfningarna vid h. allm. lärov. i Falun... 1880: s. 59—67. Falun. Falu boktryckeri-aktiebolag. 4:o.
- Valmstedt, E. U., Södermanlands allmänna vilda blommor efter Linnés sexualsystem ordnade samt med ledning af K. Fr. Thedenii, C. Hartmans och N. J. Anderssons florer beskrifna. Stockholm, Kongl. boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner. 8:o. min. [72 s.].
- Wallengren, Ragnar, Några nya skånska växtställen. — Botan. Notiser 1880: s. 104. 25
- Winslow, A. P., *Silene inflata* (Salisb.) och *Silene maritima* With. Studie af —. — Botan. Notiser 1880: s. 7—13.
- , Göteborgstraktens *Salix*- och *Rosa*-flora. II. — Ib. 71—95 [fortsättn. från föreg. årg.]. — Jfr. literaturfört. 1877.

- , Rosæ Scandinavicæ. — Ib. s. 186--191.
- , Rosorna. — Öfvers. af sällsk. hortikulturens vänners i Göteborg förh. 1879: s. 20—44. Göteborg, 1880. 8:o.
- Wittrock, Veit, Om det abyssiniska och det liberiska kaffeträdet. Med en färglagd karta. — Svenska Trädgårdsföreningens Tidsskrift 1880: s. 38--46. *Ann.* Äfven särskildt. 8:o [9 s. + karta].
- , se Linder.

(*Exsiccata*).

- Eriksson, Jakob, Svenskt svamp-herbarium, omfattande i Sverige förekommande parasitsvampar. — Fascikel I. Arter 1—50. — Anlagdt af — . Stockholm, Central-tryckeriet. 4:o. [Titeln + 2 (onum.) s.] — *Ann.* Af detta exsiccata finnes endast 2 ex.; det ena förvaras i Landtbruks-akademiens bibliotek, det andra i Riksmusei botan. afdelning.
- Winslow, A. P., Herbarium Rosarum Scandinavicæ. — Fasc. I. N:o 1—40. Göteborg. H. L. Bolinders Boktryckeri. Fol.
- Wittrock, Veit & Nordstedt, Otto, Algæ aquæ dulcis exsiccatae præcipue scandinavicae quas adjectis algis marinis chlorophyllaceis et phycochromaceis distibuerunt — . — Fasc. 7 N:r:is 301—350) + 8 (N:r:is 351—400). — Lundæ, excudit Fr. Berling. imp. 8:o. [Titlar + ind.]. — *Ann.* Detta exsiccata refereras och deri förekommande beskrifningar på nya arter och varieteter äro aftryckta i Botan. Notiser 1880: s. 113—122.

B. I Utlandet tryckta uppsatser.

α. Original-uppsatser.

- Berggren, S., New-Zealand plants. — The Journal of Botany British and Foreign 1880 (new. ser., vol. IX): s. 104.
- Scheutz, N. J., Ueber Rosa Brotheri n. sp. — Botan. Centralblatt 1880: s. 1245—46.
- Zetterstedt, J. E. [†], "Tillægg, indeholdende Hr Lektor J. E. Zetterstedts Bemærkninger til Foranstaaende" — J. B. Barth, Knudshø eller Fjeldfloraen, en botanisk plantegeografisk skitse: s. 65—67. Kristiania 1880. 8:o min.

β. Öfversättningar.

- Fries, Th. M., Les Lichens des regions arctiques. — Roumeguère revue mycologique. 2:e année (1880): s. 145—146. *Ann.* Utgör

inledn. till "On the Lichens collected during the English Polar Expedition of 1875-76"; jfr. literaturfört. 1879.

Nordstedt, O., Preparation of green algæ. Translated by Dr. S. Berggren. Grevillea, vol. 9 (1880): s. 37-38.

Tillägg.

Fries, E. [f], Commentarius in cel. L. Quéletii dissertationem: "Sur la classification et la nomenclature des Hyménièes, in "Bulletin de la Société botanique de France 1876" insertam. Scripsit —. Upsaliæ typis descripsit Ed. Berling 1876. 8:o. [titeln + 1:o s.]. Jfr. Literaturförteckn. 1877.

Kindberg, N. C., Kort öfversigt af våra viktigaste svampar. Linköping; tryckt hos Fridolf Wallin 1867. Tvär-fol. [1 sid.].

Lundström, A. N., Carl Linnæi resa till Lappland 1732. Några skizzer. Upsala, Ed. Berling, 1878. 8:o. [21 s. — Aftryck ur "Festen till Carl von Linnés minne i Upsala d. 10 Jan. 1878".

Våra bästa Mat-lafvar. Carlstad, tryckt hos C. Kjellin, 1868. fol. [3 (onum.) s.].

Bihang.

Utländingars i Sverige tryckta botaniska skrifter 1880.

a. Original-uppsatser.

Grunow, A., se Cleve.

Poulsen, V. Å., Oversigt over de i Danmark trykte samt af danske Botanikere i Udlandet publicerede, botaniske Arbejder, (videnskabelige og populære), 1879. — Botan. Notiser 1880: s. 49-53.

β. Öfversättningar.

Bernstein, A., Natur och Kultur. Strödda uppsatser och betraktelser. Öfvers. från tyskan af Tom Wilson. Stockholm, J. W. Holms Boktryckeri. 8:o. [315; 2 s.]. ("Köttätande växter" s. 207-221).

Lange, Joh., Om rostsjukdomar hos våra viktigaste odlade växter och om medlen att inskränka deras spridning. — Tidskrift för Stockholms Läns Hushållningssällskap 1880: s. 109-120; 125-138; 141-144. — Äfven särskildt; Stockholm. Lund & Anderssons boktryckeri. 8:o [42 s.]. (Öfvers. af Ch. Jacobson).

- Löbe, William, Ogräsen, deras motarbetande och utrotande. — Öfversättning och bearbetning af Dr Rob. In de Bétou. Carlshamn, tryckt hos E. G. Johansson. 8:o. [101 s.] ("Senare afdelningen. De särskilda ogräsen, deras förekomstorter, utseende, varaktighet, blomnings- och mogningstid jemte huru de skola hållas på afstånd och utrotas" s. 41—94).
- Pouchet, Universum. — Det oändligt stora och det oändligt lilla. Autoriserad bearbetning efter tredje franska upplagan. Stockholm, C. E. Gernandts botryckeri. 8:o. [7; 532; 4 s.] ("Växtriket" s. 237—378).
- Schomburgk, Rich., Vegetationen i Sydaustralien. Öfversättning af G. Löwegren. — Öfvers. af sällsk. hortikulturens vänners i Göteborg förh. 1879: s. 44—52. Göteborg 1880. 8:o.
- Smith, Worthington G., Potates-pesten (Fri bearbetning efter — — — med tillägg af Th. M. Fries). — Vetenskap för alla. Bd. 3: s. 485—504.
- Verkan af färgadt ljus på växter. (Föredrag uti Société d'Agriculture de France.) — Tidning för Trädgårdsodlare 1880: s. 85—86 (undert. S—s).
- Wild, John James, Hafvets färg. Öfvers. med tillägg af P. T. Cleve. — Vetenskap för alla. Bd. 3 (1880): s. 91—108 (Botanik: s. 97—98; 100—105).

Smärre notiser:

Lärda sällskaps sammanträden.

Vetenskapsakademien d. 14 sept. Prof. WITTRÖCK förevisade och demonstrerade dels en rikhaltig, särdeles väl konserverad samling af kärnkryptogamer från de Hawajiska öarne, skänkt till riksmusei botaniska afdelning af kretsdomaren derstädes ABRAHAM FORNANDER genom departementschefen E. Ljungstedt, dels ock en inflorescensgren i lefvande tillstånd af *Agave americana*, skänkt till riksmusei botaniska afdelning af greffe G. TROLLE-BONDE på Säfstaholm genom direktör G. Nilsson, samt anmälde därefter för intagande dels i öfversigten en uppsats af lektorn P. G. THEORIN "om bladtandsglandler hos en del *Salices*", dels och i bihanget till akademiens handlingar en

afhandling af licentiaten E. ADLERZ med titel "Bidrag till knoppfjällens anatomi hos träd och buskartade växter".

Den 12 okt. Prof. WITTRÖCK refererade och anmälde för intagande i öfversigten en uppsats af kand. N. WILLE med titel: Om Hvilleceller hos Conferva (L.).

Göteborgs vetenskaps- och vitterhetssamhälle d. 10 okt. Fil. kand. C. LINDMAN hade ingifvit berättelse öfver den vetenskapliga resa längs kusten af det "nordenfjeldske" Norge, som han med understöd af k. samhället sistlidet år i och för botaniska forskningar företagit. — Till hedersledamot af k. samhället valdes arbetande ledamoten prof. J. ARRHENIUS.

Societas pro fauna et flora fennica den 13 maj. Till publikation inlemnades: *Hieracium pilipes* n. sp., beskrifven af TH. SÆLAN, och "Observations sur les périodes de végétation des phanerogames dans le nord de la Finlande" af EDV. WAINIO.

Den 1 okt. Prof. LINDBERG meddelade, att han uti Loja socken flerstädes observerat *Nymphaea candida* Casp., förekommande talrik i Horma sjö men annorstädes öfverhufvud sällsynt, men att han ingenstädes inom socknen funnit den rätta *N. alba* L.

Hr REUTER meddelade, att han uti ett potatisland vid Mangala i Lojo funnit den förut i Finland endast på Åland och i Åbo skärgård observerade *Lamium intermedium*.

Hr. SAHLBERG förevisade exemplar af *Mimulus guttatus* D. C. från Jaakimvaara, där denna växt förekommer temligen ymnigt vid och i forsar i Waarajoki å på en sträcka af omkring två verst.

Hr ELFVING meddelade, att han funnit den sällsynta svampen *Boletus elegans* Schum. under lärkträd på Åland, och anmärkte dervid, att denna art förut endast en gång blifvit funnen i Finland, nämligen vid Mustiala, där herr P. A. Karsten tagit den äfvenledes under lärkträd.

Hr A. ARRHENIUS förevisade tvänne för Finland nya kärlväxter, hvilka han funnit på Åland. Den ena af dessa *Rubus corylifolius* * *nemoralis* F. Aresch., togs första gången redan år 1879 på Juddö i Föglö samt återfans senaste sommar ymnigt och särdeles vacker på en stenig strandbacke dersammastädes. Den andra arten *Sedum rupestre* L. upptäcktes sistlidne sommar vid Sviby i Jomala af hr ARRHENIUS och lyceisten RETTIG samt återfans sedermera vid Mariehamn af hrr ELFVING och ARRHENIUS. Såsom anmärkningsvärda fynd, gjorda under senaste sommar på Åland, anmärkte och förevisade hr ARRHENIUS dessutom *Equisetum variegatum* Schleich. tagen på Eckerö, förut icke anträffad sydligare inom florumrådet än i Kuujamo och i Ryska Karelen samt *Sorbus fennica* × *aucuparia* = *Sorbus aucuparia* * *Meinichii* Lindeb., hvaraf han observerat tvänne träd af omkring 6 à 8 fots höjd vid Degerby.

Hr E. HOUGBERG framlade till påseende en samling fröväxter, hvilken han senaste sommar gjort i Neder-Torneå, och hvilken innehöll såväl nordiska arter, som i Finland icke blifvit funna så långt söderut, t. ex. *Pinguicula villosa*, som ock å andra sidan sydliga och östliga former, hvilkas förekomst i trakten var mer eller mindre oväntad, såsom *Malaxis paludosa*, *Silene nutans*, *Gentiana campestris*, *Mulgedium sibiricum* o. s. v.

Till publikation inlemnades: *Hymenomycetetes fennici enumerati* a P. A. KARSTEN och Anteckningar om Finska Desmidiéer med en taffla af Fredr. Elfving.

Innehåll: N. Hr NILSSON, *Najas flexilis* (Willd.) Rostk. et Schmidt och dess förekomst i Sverige. — E. LJUNGSTBÖM, *Epipactis microphylla*. — N. J. SCHEUTZ, Bidrag till Ölands flora. — Utdrag ur utländska arbeten: C. BÉNITZ, Über *Botrychium boreale* Milde. — M. GANDOGER, Pugillus plantarum novarum vel minus recte cognitaram. — Literaturöfversigt: F. W. C. ARESCHOU, Skånes Flora. — Svensk botanisk literatur 1880. — Smärre notiser: Lärda sällskaps sammanträden.